

Örnek, Sedat Veyis 1980 “Eğitim ve Öğretimde Halkbilim”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Ekim,10.

İlk yaşamını enine boyuna araştırmada, bir ülke halkını oluşturan coğrafyanın ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimlerini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavırlarını, çevresini ve dünyayı algılayışını açıklama- da; geleneksel ve törensel yaşamını düzenle- yen, zenginleştiren, renklendiren beceri, beğeni, yaratı, töre, kurum ve kurumlaşmayı göz önü- ne sermede; bir üsule geçmiş, bir üsule de zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, âdetler zincirini saptamada; bu zincirin kötek- leşmiş ya da desteklevisi halklarını tek tek ba- lirlemede; halk kültürünün atar damarlarını yakı- layarak bunlardan âşkın ve çağdaş yaratma- lar çıkarmada halkbilimin (folklorun) rolü ve önemi birinci derecededir.

Nedir ki, amacı ana çizgileriyle yukarıda belirtilen halkbilim, uzun bir süreden beri ülke- mizde çoğu zaman sadece yerel halk oyunları- nı, türkülerini, gösterilerini kapsayan dar ve yanlış bir alana sıkıştırılmış; giderek yavaş ve za- rarlı bir "folklorculuk" modasının gelişip yayıl- masına yol açılarak "folklor" terimi bilimsel an- lantıdan seprilmiştir. Bu durumun ortaya çıkı- şında ve yaygınlaşmasında birtakım sözdü "folk- lore" kurumların, kurumların, dersleklerin, sanayi ku- ruluşlarının, turistik büroların, basın, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının da ba- şlıca rolü olmuştur. Bu ters gelişimin ortaya çıkışında üniversite ve ortaöğ- retim kurumlarımızın da büyük payı vardır. Batı üniversiteleri, eğitim kurumları ve araştırma enstitüleri bu bilimsel disipline yarım yüzyıl aş- kın bir süreden beri ders programlarında yer verirken, bizim üniversitelerimiz bu konuda ne- dense hiç ilgisiiz kalmışlardır. Ülkemizde halkbilim şimdiye değin ya antropoloji, ya etnoloji, ya sosyoloji ya da edebiyatın sultası altında kin- ce, köşeli derincede yer almış, bir tür süvey evlâdî işleme görmüştür. Gercik, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde 1938 - 1948 yılları arası- nda halk edebiyatının ayrıntı kazandı; bir kürsü, halkbilimin içerdığı kimi konulara yer ver- miş, ancak tam bir halkbilim kürsüsüne dönü- şmeden programdan kaldırılmıştır.

Aynı fakülte bu kez çağdaş üniversite an- layışının kaçınılmaz gereği olan halk yaşamını derinliğine araştırma ve inceleme işini bilimsel yöntem ve tekniklerle üstlenecek boyu bir kür- süsünün kurulmasını geçtiğimiz aylarda aybirtliye- li kararlaştırmış, Ankara Üniversitesi Senatosu da bu önümü kararı onaylamıştır. Araştırma ve inceleme programları ile Türk halkbiliminin ver- ilerini sistemli bir biçimde derleyerek, arşive-

olaylar ve görüşler

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE HALKBİLİM

Prof. Dr. Sedat Veyis ÖRNEK

(Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi)

yecek; Türk kültürünün halk yaşamındaki oluş- mu ve gelişimlerini nesnel bir biçimde ele ala- cak böyle bir kürsünün kurulmasında yarar, tartışma götürmeyecek kadar açıktır.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesinde kurulan bu Halkbilim Kürsüsü ile zamanla öteki üniversitelerimizde kurulacak olan halkbilim kürsüleri de da enstitüleri, öbür toplum ve insan bilimleri ile de yakın işbirliği yaparak Türk halk yaşamının temel dinamikleri- ni, töre ve geleneklerini, tutum ve davranışları- nı, yaratı ve becerilerini, sezgi ve beğenilerini inceleyip araştırarak ulusal kültürümüzün doğru bir biçimde işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanmasına önemli katkılarda bulunacaklar- dır. Öte yandan bu türden kürsüler ve öğretim birimleri, orta ve yüksek öğretim kurumlarında halkbilim derslerini okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde, bu alana ilgili başka kurum ve kuruluşların eleman gereksinimlerinin karşılan- masında önemli bir görevi de üstlenmiş olacak- lardır.

Bu nedenle yükseköğretimde ortaöğretim kurumlarına halkbilim dersleri konulmasında büyük yarar vardır. (Bugün Dil ve Tarih, Coğ- rafiya Fakültesi ile iki yüzük okulun dışında hiç bir öğretim kurumunun ders programında halkbilim yer almamaktadır.)

Ne gariptir ki, halk çocuklarını ellerine taş- lim ettiğimiz öğretmenleri, o çocukların çoğun- su büyüdüleri, tavır ve davranış biçimleri ka- zandıları, moral kişiliklerinin temel çizgilerini al-

dıkları kültürel ortamın niteliklerini, özellikleri- ni dinamiklerini genel çizgileriyle öğretecek bir eğitimden yoksun olarak yetiştirmektedir.

Oysa, öğretim kurumlarının programlarında yer alacak bir iki saatlik halkbilimsel içerikli ders, öğrencilerin doğup büyüdüleri toplumsal ve coğrafyasal çevreye karşı ilginlerini uyandı- racak; bu ilginin gücüne, giderek üzeri- nde yaşadıkları toprakta bağlarının sağlam- laşmasında önemli rol oynayacaktır.

Öğretim kurumlarının programlarında yer alacak bu türden dersler her şeyden önce öğ- renciye yöresel ve çevresel değerlerin önemi- ni kavrayacak; böylece öğrencinin toplumsal ve kültürel kişiliğinin oluşmasında sağlam bir ma- ya olacaktır. Ancak burada üzerinde önemle durulması gerekli bir nokta vardır: Çocuğa yan- lış ve gereksiz bir bölgebeniciliği (etnosentriz- mi), bunun sonucu olarak da katı ve yerel bir şovenizm duygusunu kazandırmaktan kaçınmak.

Aslında çocuğun ilkokul eğitiminin bir böl- güdü bile onun doğduğu ve yetiştiği coğrafi ve toplumsal çevresinin özelliklerinden kaynak al- maktadır. O yöresin türkçüleri, efsaneleri, oyunla- rı, bayramları, ulumlu nitelikteki töre ve gele- nekleri, kısaca kültür zenginlikleri çocuğun öğ- renim ve eğitiminin bir bölümünü oluşturmaktı- r. Bu, çocukta başka yörelerin ve bölgelerin bu türden zenginliklerini de öğrenme ve anlama merakını uyandıracaktır. Yöresel değerleri okula öğrenme, okula evin birbirine yakla- şmasını sağlamlaştıranca ocağı, yurt ve vatan

sevgisini de canlandırır ve güçlendirir.

Öğretmenler hizmet gördükleri yerlerde ge- netlikle halkla yakın ilişkileri olan kişilerdir; bu- lduğu çoğu zaman onları yöresel araştırmaya, in- celemeye ve derinlemeler yapmaya yönlendirir. Bu du- rum yaygınlaştırılrsa onlar hem eğitici görevle- rini daha sağlıklı yaparlar, hem de bu bilim dalına hizmet etmiş olurlar. Ancak bu amaçla ulaşmak için, öğretmenlerin bu alanda be- lirli bir dönemi kapsayan eğitim görmeleri ya- da en azından bu alanın uzmanlarına iyi ha- zırlanmış bir kursun geçmeleri gerekmektedir.

Halkbilimi yalnızca bugünkü halk yaşamının ve geçmiş zamanların halkla ilişkin değerleriyle uğraşan bir alan olarak kabul etmek, bizi yan- lığa götürür. Bu bilimsel disiplin yaygın halk kalımlarının yanı sıra sanatsal kesimlerle gelişmiş kentlerdeki olup bitileri de araştırma konusu yaparak ekonomik, toplumsal ve kültü- rel değişiklikleri kavramaya çalışmaktadır. Öte yandan halkbilim kurumları, olguları, davranış biçimlerini tarihsel boyutları içinde incelemeye, böylece geçmişte bugünkü durumunu, bugünde ise geleceğe geçişli belirgin özelliklerini yakala- mayaya yönelir.

Halk yaşamına yönelik araştırmalar öğretmen- in hizmet götürebildiği kesimi ve çevreyi daha iyi ta- nınmasına, yorumlanmasına ve değerlendirmesine kapı açar; zamanlı halkın görüşüne, duygusuna ve sezgisine temeldeki karşılaştıkları yakala- masını sağlar. Öğretmen görev yaptığı yöredeki öğrencilerin o yöreye özgü halkbilimsel değerle- ri yakından bilir, okuldışı etkinliklerinde, yöre halkıyla kaynaşmasında ve öğrenci velle- riyle olan ilişkilerinde daha başarılı olur.

Hizmet götürebilen halk kesimlerinin toplu- sal ve kültürel yapıları iyi bilinmedikçe; bu yapıyı oluşturan tutum ve davranış doğru o- larak saptanamadıkça; hizmet götürenle hizmeti kabul edecekleri arasındakı uyum dengeler ve odaklar nesnel olarak belirlenmedikçe atılan adımlar çoğu zaman boşa geçer. Bu nedenle, bilgi ve becerilerini halkın sunan öğretmenle- rin, doktorların, veterinerlerin, yöneticilerin, tar- ım uzmanlarının, kısaca halkla ilişkileri olan hemen her meslekteki görevlilerin her şeyden önce halkı iyi tanımları; yani yapısal özellikle- rini belirli durumlarıdaki kişilerini ya da be- nilmemesi, kabullenme eğilimlerini; yeniliğe, çağ- daşlığa açık ve kapalı yanlı; özellikle o halkı- nın yapıları, belirgin tutum ve davranışlarını iyi bilmeleri gerekmektedir. Bunu yolu da her ka- deme ve her meslekteki ilim kurumlarına halkbilim dersleri koymaktan başka amaçla düzen- li ve sistemli bir program götürmekten geçer.